

Het wordt niet gezelliger op het schoolplein van de wereld(wan)orde

KLTZ Geordie Klein

Drie ontwikkelingen tegelijkertijd die alle drie invloed hebben op de Indo-Pacific en uiteindelijk de hele wereld in de decennia die komen. Alle drie de ontwikkelingen zijn ontstaan vanuit een specifiek strategisch narratief dat vertelt waar men voor staat als natiestaat, samenleving of unie: de Shining City on the Hill, het Rijk van het Midden, de sociaal-liberale universele waardengemeenschap. Oftewel de VS, China en de EU.

Het strategisch narratief van de VS is dat van de harde confrontatie met China in alle domeinen van de macht en invloedssfeer. De VS duldt geen rivaal in zijn hegemoniale invloed in de wereld, gevormd naar zijn ideaal gebaseerd op het VN-charter en de Bretton Woods-instituten. Dat kan de VS echter niet meer alleen en het land heeft er alles voor over om andere aan zich te binden in de strijd. Zie in dat licht de eerste ontwikkeling, het recent bekendgestelde Enhanced Security Partnership tussen Australië, het Verenigd Koninkrijk en de VS, AUKUS. De VS

neemt op de koop toe dat het hiermee de meest geopolitiek uitgesproken EU-lidstaat Frankrijk en in het kielzog de hele EU van zich vervreemdt ten gunste van de militaire afschrikking van China via Australië en het VK.

Het strategisch narratief van China is dat van invloed en expanderende hegemonie via economische macht vanuit een moderne variant van het tribuutsysteem: China gaat zijn gang, is goed voor andere landen en laat die gaan als zij China maar niet tegenwerken. China wil laten zien dat democratie achterhaald is als politieke samenlevingsvorm, maar dringt zijn eigen superieure systeem van autocratische staatscontrole niet op aan anderen. Wat andere staten doen is aan hen, als het China maar niet in de weg zit. Zie in dat licht de tweede ontwikkeling: de recente stap van China om zich aan te melden bij het Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP); het grootste handelsverdrag dat – ironisch genoeg – initieel door de VS was bedacht om landen

buiten de economische sfeer van China te houden. Maar nu wil China lid worden en de VS niet.

En het strategisch narratief van de EU is een narratief van waarden, zoals vrijheid en universele mensenrechten, in praktijk gebracht via instituten als democratie en de internationale rechtsorde. Na eeuwen van bloedige debacles op het Europese continent, ontstaan vanuit machtswellust, veraschuwt de EU nu geweld en oorlog. Zie in dat licht de derde ontwikkeling: het recent bekendgemaakte Joint Communiqué on the EU Indo-Pacific Strategy, waarin de EU pleit voor een inclusieve samenwerking met alle landen in de Indo-Pacific die dat willen, inclusief China, op basis van de Europese waarden en instituten.

Is het toeval dat deze drie wereldblokken in dezelfde week vanuit hun eigen strategisch narratief diametraal tegenover elkaar staande stappen nemen? Stappen waar de 2e en 3e orde-effecten op zichzelf staan, maar ook in de interactie met elkaar nog onder de oppervlakte verscholen liggen?

Ik vermoed dat er causaliteit is tussen deze ontwikkelingen, maar dat het allemaal in een week plaatsvindt is toeval. Causaliteit of toeval daargelaten, de *so what*-vraag voor Nederland is zorgelijk. Mijns inziens is de trans-Atlantische band daadwerkelijk en langdurig verzwakt en niet een tijdelijk 'Trump-effect'. De VS richt zich volledig op China en analyseert alles door die lens, ook ons handelen: het 'you are with us, or against us' van Bush uit 2001 geldt nu weer; ben je voor autocratie of democratie, noemt president Biden dat nu.

Net als de VS analyseert Beijing zijn relatie met de EU en alles wat Nederland en de EU doet vanuit de calculus hoe dit uitwerkt in de strijd tussen de VS en China. China zoekt geen partners, wil geen allianties – dat past niet in zijn narratief van vreedzame co-existentie – maar duldt ook zeker geen tegenspraak.

Hier volgt als *and so*-vraag uit dat als Nederland en de EU vast willen houden aan waarden en instituties als vrijheid, mensenrechten en democratie zij de middelen moeten genereren

die dat mogelijk maken. Dat betekent doorzetten van de lijn van strategische autonomie/sovereiniteit/handelingscapaciteit in alle domeinen van macht. Zelfstandig onze broek kunnen ophouden en ons niet in de hoek van het 'schoolplein van de wereldorde' laten zetten. Dat vereist afscheid nemen van de beschermde wereld waar we 75 jaar in leefden. We zijn van de veilige lagere school naar de hogere school gegaan en op dat schoolplein heersen andere wetten. Nederland en de EU moeten investeren in politieke daadkracht (besluitvorming en diplomatiek netwerk), in een sterke economie op basis van gecontroleerde, op standaarden gebaseerde vrije en duurzame (mens, natuur) handel en in een veiligheidsapparaat dat beschermt tegen de mensen die anders willen (en die zijn er, ook al willen wij graag vanuit ons ideaalbeeld vreedzaam samenleven). Dus: militaire macht en cyberkracht.

Alternatieven zijn er ook, maar die brengen ook kosten met zich mee. Meegaan met China is meegaan met een overheid die relatief goed zorgt voor het collectief opdat de partij de macht behoudt ten koste van individuele vrijheden en rechten. De VS zal zich dan ook zeker minder bekommeren om Europa (en Rusland). En Europa zal hard kennismaken met bijvoorbeeld de extraterritoriale dwangmiddelen van de VS richting China.

Meegaan met de VS is meegaan met een confrontatie met China, die economische pijn oplevert, want de Chinezen zullen dit niet accepteren. Tevens verwacht de VS grote militaire inspanningen van Europa binnen de NAVO; Europa houdt Rusland in toom, terwijl de VS China confronteert. Australië toont de consequenties van deze confrontatie richting China en concludeerde dat 1-op-1 meegaan met het narratief van de VS de strategisch beste optie is: AUKUS en QUAD, het partnerschap met India, Japan en de VS.

Het wordt al met al niet gezelliger op het 'schoolplein van de wereldorde', of moeten we zeggen 'wereldwanorde'? Ik kies voor eigenstandigheid van het Europese ideaal, de *European Way of Life*. Dat kost wel wat; dat moeten we onder ogen zien en er naar handelen. ■